

Nr 604

Av herr Ohlin m. fl., om ökade anslag till yrkesutbildning.

(Lika lydande med motion nr 493 i Första kammaren)

Kösamhället sträcker sig över många fält, däribland yrkesutbildningsområdet. Trots att det finns ett stort och växande behov av skolad arbetskraft och trots att utbildningsvillig ungdom finns i betydande antal är köerna utanför yrkesskolorna långa. På viktiga yrkesområden kan ofta endast några tiotals procent av de sökande tas emot. Antalet sökande och intagna vid de centrala verkstadsskolorna samt utbildningskön vid dessa framgår av tabellen.

Antalet sökande och intagna samt utbildningskön vid de centrala verkstadsskolorna läsåren 1961/62—1963/64			
Läsår	Sökande	Antagna	Utbildningskön (Sökande-intagna)
1961/62	6 413	3 300	3 113
1962/63	6 478	3 309	3 169
1963/64	7 339	3 602	3 737

I tabellen redovisad tendens återfinns även vid andra yrkesskolor, även om utbildningskön givetvis kan variera på olika yrkesavdelningar.

Utbildningssamhället måste expandera på kösamhällets bekostnad. För ungdomarna som avvisas framstår utbildningsköerna som orimliga orättvisor. Köerna måste försvinna också av ett annat skäl. Den tekniska framstegsfaktorn, vari inräknas en förbättrad yrkesutbildning, framstår som alltmer betydelsefull för det ekonomiska framåtskridandet. Genom en bättre skolad arbetskraft åstadkommer vi snabbare framsteg och skapar ökade resurser för reformpolitiken.

Yrkespedagogisk forskning

Staten, landstingen och kommunerna har under det senaste decenniet investerat stora belopp för uppförande av byggnader och anskaffande av utrustning för verkstäder och övriga undervisningslokaler till ett mycket stort antal yrkesavdelningar. Den yttre ramen för yrkesutbildningen har därför expanderat, om än inte i den utsträckning som hade behövts. Men yrkes skolans *inre* arbete har ägnats förvånansvärt ringa uppmärksamhet. Till yrkespedagogisk forskning föreslår regeringen ytterst blygsamma belopp i årets statsverksproposition.

Omskolningsverksamheten har nu nått betydande omfattning. Hela 135 000 000 kr. föreslås i anslag till denna verksamhet under nästa budgetår. Verksamheten skulle jämte yrkesutbildningen i övrigt sannolikt i hög grad kunna rationaliseras och effektiviseras, om vi haft bättre kunskaper om yrkespedagogiken. Forskning erfordras bl. a. för att utröna vilka yrkeskrav som behöver ställas på olika områden av yrkeslivet, vilka snabbmetoder som kan behöva prövas, hur bedömningsförmåga och snabba reaktioner tränas osv. Det förhållandet att de flesta som behöver omskolas är vuxna medför givetvis särskilda yrkespedagogiska problem, som behöver utredas.

Ökad forskning är således angelägen för att effektivisera och rationalisera yrkesutbildning och omskolning. Genom större satsning på yrkespedagogisk forskning tillvaratar man bättre förefintliga resurser. En sådan åtgärd blir därför led i kampen mot kösamhället.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har föreslagit ökning av anslaget till yrkespedagogisk forskning med 250 000 kr. Regeringen har inte biträtt detta förslag. Vi hemställer om bifall till KÖY:s förslag och att anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete således uppräknas med 250 000 kr. till 2 360 000 kr. under nästa budgetår.

Planering för bättre utnyttjande av resurserna

Det är synnerligen väsentligt att yrkesutbildningen planeras så, att inga flaskhalsar i utbildningen uppkommer eller ett fullgott utnyttjande av resurserna eljest förhindras. Ett flagrant exempel på flaskhalsar är den otillräckliga utbildningen av barnsköterskor, som utgör en spärr för ökningen i utbildningskapaciteten av förskollärare.

Den förberedande och grundläggande yrkesutbildningen får inte försummas. Om inte ungdomarna kan få denna utbildning är också vägen för vidareutbildning stängd för dem. Dynamiken i utbildningsapparaten dämpas därigenom.

Regional planering av yrkesavdelningar med hänsyn till antal sökande och yrkesbehov är outvecklad. Samverkan mellan länskolnämnder och näringslivsorganisationer måste intensifieras. Prognosverksamheten för att utröna behovet av utbildad arbetskraft inom olika yrkesområden måste förbättras, så att inte utvecklingen bromsas av att åtgärder inte i tid sätts in på områden, där stort behov av arbetskraft finns. Den ryckiga personalanskaffningspolitiken på vårdområdena och inom byggnadsindustrin är exempel på följderna av otillräcklig prognosverksamhet.

Ökad yrkesutbildning i näringslivet

Den yrkesutbildning som sker i företagsskolor respektive hos hantverksmästare kan till omfånget väl mätas med yrkesutbildningen inom centrala verkstadsskolor. Antalet elever under utbildning är f. n. ca 7 000 i de centra-

la verkstadsskolorna, ca 6 200 i företagsskolorna och 5 000—5 500 hos hantverksmästarna. Regeringen har inte tillräckligt uppmärksammat möjligheterna att öka yrkesutbildningskapaciteten genom att stimulera intagningen i de skolor som drives av näringslivet.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har under de senaste åren föreslagit en uppräknig av bidragen till inbyggda verkstadsskolor och företagsskolor med 25 procent på grund av kostnadsökningarna sedan år 1958. Samtidigt har grundbidrag och kurstillägg vid lärlingsutbildning hos hantverksmästare föreslagits höjda med 25 procent.

De möjligheter som här finns att stimulera yrkesutbildningen inom näringslivet bör tillvaratagas. Bifall till KÖY:s förslag kan förutsättas snabbt öka intagningen vid de enskilda yrkesskolorna. Vi föreslår därför att statsbidrag till inbyggda skolor och företagsskolor medges utgå med ytterligare 4 400 000 kronor under nästa budgetår och att statsbidrag till lärlingsutbildning hos hantverksmästare får utgå med ytterligare 263 000 kronor.

Vuxenutbildning och korrespondensstudier

Den grundutbildning som skolan ger måste kunna kompletteras med vidareutbildning. Detta gäller alla yrkesgrenar. Problemet kan förväntas bli större ju snabbare förändringar sammanhängande med ny teknik inträder. Yrkesvärldens föränderlighet medför således krav på yrkesförändringar genom vidareutbildning eller omskolning.

Flertalet av de yrkesverksamma har fått lösa sina utbildningsproblem på egen hand. Vanligen sker detta genom korrespondensundervisning, kurser i utbildningsorganisationernas regi eller intern utbildning inom näringsliv eller förvaltning.

För många medför vuxenutbildning och korrespondensundervisning stora problem av studieorganisatorisk och ekonomisk karaktär. Det blir en stor uppgift för samhället att i en snar framtid söka medverka till att lösa sådana svårigheter.

Yrkesskolväsendets utveckling

I folkpartiets partimotion om grundskolan vid 1962 års riksdag (II: 729) framhölls beträffande yrkesutbildningen bl. a. följande:

Vi vill hävda, att grundskolans, fackskolans och gymnasiets utbyggnad icke bör få leda till att yrkesskolväsendets anpassning till grundskolan och inpassning i utbildningsväsendet i stort försummas. Med hänsyn till den snabba utvecklingen inom vårt näringsliv behöver yrkesskolan behålla den expansiva livskraft den haft under det sista årtiondet. Hela yrkesskolväsendet behöver bli föremål för en översyn. — Kommunerna ute i landet arbetar målmedvetet på att effektivisera yrkesutbildningen för att kunna ge ungdomen den praktiska utbildning, som näringslivet kräver. Det är då av största vikt, att dessa planer samordnas med övriga planer för skolväsendet och icke får vika för dem.

Det är enligt vår mening angeläget att den utbildning som meddelas inom ramen för vårt yrkesskolväsen blir högt värderad i olika avseenden. Vid ungdomens yrkes- och studieval bör sådan utbildning anses likvärdig med och te sig lika attraktiv som annan frivillig teoretisk utbildning. I samband med den allmänna skolpliktens förlängning till nio år, införandet av tvååriga teoretiska fackskolor och framför allt i samband med gymnasiets starka expansion finns det enligt vår mening en risk för att den praktiska yrkesutbildningen får ännu svårare än hittills att hävda sin ställning i förhållande till de mera teoretiskt betonade utbildningsvägarna. Det måste betraktas som en av yrkesutbildningsberedningens viktigaste uppgifter att framlägga förslag som i varje fall på sikt är ägnade att eliminera dessa risker. På kort sikt och i avvaktan på beredningens förslag är det angeläget att det nya skolverket ägnar särskild uppmärksamhet åt yrkesskolproblemen. Det borde vara — men har hittills inte varit — självklart att yrkesskolan, då det gäller lokaler, pedagogisk utrustning, audiovisuella hjälpmedel m. m., får arbeta under *lika* gynnsamma betingelser som andra skolformer. Likvärdiga resurser måste vara en av de första förutsättningarna för att gamla fördomar om olika skolformers olika »finhet» skall kunna brytas ned.

Morgondagens samhälle kommer i ännu högre grad än dagens att kräva en differentierad yrkesutbildning på en mångfald nivåer. Den förlängda allmänna skolgången och den expanderande teoretiska utbildningen kommer aldrig att ersätta yrkesutbildningen. Däremot kan man anta att den egentliga yrkesutbildningen börjar vid högre ålder än hittills och då får fördelen att bygga på gedignare allmänna förkunskaper. Behoven av fortbildning och vidareutbildning i yrket kommer liksom omskolningsbehovet att växa. Yrkesskolan och yrkesutbildningen i vidsträckt bemärkelse bör sålunda kunna se fram emot en löftesrik utvecklingsperiod under fortlöpande anpassning till de krav som näringsliv och arbetsmarknad ställer i ett föränderligt samhälle.

Under hänvisning till i motionen anförd motivering hemställer vi,
att riksdagen måtte

1. medge att anslaget till yrkespedagogisk forskning uppräknas med 250 000 kr. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit och därför till Pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 360 000 kr.,

2. medge att statsbidraget till inbyggda skolor och företagsskolor i överensstämmelse med överstyrelsens för yrkesutbildning förslag uppräknas med 4 400 000 kr. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit och därför till Bidrag till driften av lokala yrkesskolor för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 125 400 000 kr.,
samt

3. medge att statsbidraget till lärlingsutbildning hos hantverksmästare i överensstämmelse med överstyrelsens för yrkesutbildning förslag uppräknas med 263 000 kr. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit och därför till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 287 000 kr.

Stockholm den 26 januari 1964

Bertil Ohlin

Sven Wedén

Bertil von Friesen

Gustaf Kollberg

Henning Gustafsson

Manne Ståhl

Sven Gustafson

Gunnar Helén

Brita Elmén